

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 1/2014 rd

Statsrådets framtidsredogörelse: Valfärd
genom hållbar tillväxt

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 7 november 2013 Statsrådets framtidsredogörelse: Valfärd genom hållbar tillväxt (SRR 7/2013 rd) till framtidsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten kan lämna utlåtande till framtidsutskottet

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Riitta Kirjavainen, statsrådets kansli
- konsultativ tjänsteman Ilkka Turunen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Petri Pohjonen och undervisningsråd Petra Packalen, Utbildningsstyrelsen
- generaldirektör Heikki Mannila, Finlands Akademi
- biträdande avdelningschef, universitetslektor Timo Tossavainen, Östra Finlands universitet, avdelningen för tillämpande pedagogik och lärarutbildning
- professor Jouni Välijärvi, forskningsinstitutet för utbildning, Jyväskylä universitet.
- vice verkställande direktör, specialistpsykolog i neuropsykologi Pekka Räsänen, Niilo Mäki Instituutti
- direktör Paula Laine, Jubileumsfonden för Finlands självständighet
- rektor Jukka Kola, Finlands Universitet UNI-FI rf

- rektor Tiina Rosenberg, Konstuniversitetet
- direktör Hannu Kemppainen, Tekes - utvecklingscentralen för teknologi och innovationer
- direktör Tommi Vasankari, UKK-institutet
- överdirektör Juhana Vartiainen, Statens ekonomiska forskningscentral (VATT)
- rektor Simo Veistola, Forssan lukio
- rektor Teuvo Ropo, Kangasalan lukio
- teaterchef Pekka Laasonen, Kuopion Kaupunginteatteri
- rektor Hanna Sarakorpi, Saunalahden koulu, Esbo
- direktör Anneli Kangasvieri, Finlands Kommunförbund
- förändringsdirektör, DI Risto Linturi, Sovelto Oyj
- verksamhetsledare Jorma Virkkala, Professorsförbundet
- verksamhetsledare Eeva Rantala, Forskarförbundet
- utvecklingschef Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- specialsakkunnig Kurt Torsell, Finlands Kommunförbund
- chef för utbildningsärenden Mika Tuuliainen, Företagarna i Finland
- professor Hannele Niemi
- professor Kari Uusikylä.

Dessutom

- forskare, FT Tomi Kiilakoski, Ungdomsforskningssällskapet rf

- ordförande Piia Kuosmanen, Finlands studentkårers förbund FSF rf
- expert Jussi Murtovuori, Kyrkostyrelsen
- verkställande direktör Rasmus Roiha, Ohjelmistoyrittäjät ry
- teaterchef Joachim Thibblin, Esbo stadsteater
- konsultativ tjänsteman Ilkka Turunen, undervisnings- och kulturministeriet.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- social- och hälsovårdsministeriet
- Aalto-universitet
- Maikkulan koulu, Uleåborgs stad
- forskningsprofessor emeritus, FD Antti Hautamäki.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Framtidsredogörelsen presenterar regeringens gemensamma syn på hur vi vill att Finland ska se ut 2030. Redogörelsen ger inga färdiga lösningar men innehåller ovedersägliga fakta om globaliseringen och arbetslivet. Tekniken har ändrat vårt liv radikalt och det är uppenbart att utvecklingen kommer att accelerera. Redogörelsen tar fram fyra mål som kan leda till den eftersträlvade visionen. Men de sammanhänger i hög grad med den digitala ekonomin, och därför blir resonemanget snävt.

Dokumentets principiella riktlinjer berör till stora delar kulturutskottets ansvarsområde; därför vore det önskvärt att bl.a. bildning och kompetens skulle ha fått en mer omfattande behandling. Det är faktiskt så att de beslut och val om kompetens som vi nu och inom en nära framtid går in för kommer att återspeglas långt in i framtiden, och i varje händelse till 2030.

Utskottet delar redogörelsens uppfattning att bildning, gemenskap och delaktighet är grunden för hållbar tillväxt och välfärd. Gemenskapen garanterar att vi bryr oss om varandra och litar på varandra. En förutsättning för gemenskap är att vi får utvecklingen mot ojämlikhet att avstanna. Bildning är ett medel för att värdesätta och förstå olikhet. Att värdesätta pluralism och utvinna positiv energi ur den är en förutsättning för en hållbar tillväxt.

Ett skolsystem som skapar en stark kompetensbas, den forskning som våra universitet och

forskningsinstitut bidrar med samt företagens FoU-och innovationsverksamhet - allt detta bildar en kedja som är precis så stark som dess svagaste länk.

Utskottet instämmer med det som konstateras i redogörelsen om framtida utmaningar inom utbildning och kunnande (ruta 6.1) och konstaterar att Finlands exceptionellt snabba väg till att bli ett toppland inom produktivitet och teknik inte hade varit möjlig utan långsiktiga satsningar på mänskligt kapital och kunnande på alla samhällsnivåer. För att vi ska kunna behålla denna position krävs ansträngningar även framöver. För att säkerställa tillväxten och välfärden behöver vi snabbt gå in för riktiga strategiska val och använda tillgängliga om också knappa resurser med eftertanke: vi måste dels satsa på det som upprätthåller den psykiska hälsan, dels på det som leder till ny tillväxt.

Utskottet vill betona att förutsättningarna för tillväxten skapas genom god utbildning och grundläggande forskning i kombination med en stabil och stimulerande finanspolitik. Också bildning och utbildning kan eroderas av bakåträvande tendenser om ekonomin inte är i skick. Tillväxt är viktigt, men samtidigt måste vi se till att produktivitetstillväxten fås till stånd med relativt sett mindre resurser. Utskottet vill understryka vikten av ekologiskt resurseffektiv hållbar utveckling och frikopplingsprincipen (decoupling).

Det är uppenbart att betydelsen av kompetens, utbildning och vetenskap ökar ytterligare i framtiden. Forskning och innovation kommer fortfarande att inta en kritisk roll. Finlands inn-

ovationssystem har under de senaste decennierna utvecklats strukturellt och fått betydligt mer finansiering. Nu måste vi se till en fungerande helhet som grund för en mångsidig kompetensbas. Vi måste kunna nå upp till en internationellt intresseväckande toppforskning inom vissa vetenskapsgrenar. Det kräver starkare internationellt samarbete i framtiden. Staten måste gå vidare med att målmedvetet satsa på forskning trots att satsningar och utbildat folk i ett litet land i framtiden rör sig också till andra ställen med allt större smidighet.

Skolan i nutid - ett bildningsuppdrag

Det finländska utbildningssystemet har under de senaste decennierna byggt på jämställdhet som värdegrund. Denna grund hotar att upplösas om den inte målmedvetet uppställs som mål. Genom en jämlik och enhetlig grundläggande utbildning har vi skapat ett bra system. Som komplettering behöver vi en småbarnspedagogik av hög kvalitet och välfungerande utbildningslinjer.

För många barn och ungdomar är skolan den enda beständiga och stabila platsen i livet. Det är viktigt att skolans basfunktioner och barnens normala vardag kan tryggas. Tillräckliga resurser för skolorna skyddar barnens och ungdomarnas utveckling och jämnar ut hälsomässiga skillnader. Goda kamratrelationer och en positiv relation till läraren kan trygga uppväxten även om det skulle ingå andra risker i uppväxtmiljön. Att t.ex. uppleva framgång i skolan eller i fritidsverksamheter är viktigt för barn och ungdomar och stödjer deras utveckling genom att skapa en cirkel av positiv inlärning i vardagen.

Utskottet vill påminna om att tidigt stöd i rätt tid, också om det är blygsamt, kan förhindra uppkomsten av stora problem.

Redogörelsen väddar på många punkter till betydelsen av förtroende som en framtidsfaktor i det finländska samhället. En anda av förtroende kräver ett skolsystem som betonar att alla elever, också de annorlunda, ska kunna lära utifrån sina egna utgångspunkter, och att det gäller både svagare och mer begåvade elever. Skolan och

skolsystemet skapar på ett betydande sätt grunden för ett förtroendesamhälle.

Utskottet vill betona utgångspunkterna för lagstiftningen om utbildning. Vår nuvarande skollagstiftning utgår från att bildning inte kan avgränsas enbart som kunskap eller kunskapsmässig upplysning, utan de ungas sammantagna personlighetsutveckling ska ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Utskottet vill betona att det är viktigare än någonsin att utöka färdigheterna för att tänka, fungera i grupp, hantera känslor och uttrycka sig. Skolans pedagogiska mål är att hjälpa eleverna att utveckla en balanserad och helgjuten personlighet; personer som inser sitt ansvar för växelverkan mellan människorna och naturen, och som ser till främjandet av vår nationella kultur och våra nationella värden, som bl.a. omfattar en humanistisk och kristlig tradition, värdesättning av hemmet, respekt för arbete samt tolerans och internationell inriktning. Pedagogiken ska vara baserad på människan som en helhet, med olika sidor av människan i ömsesidig växelverkan. Det kräver att skolan respekterar etiskt och moraliskt hållbara värderingar och att den samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga bildningen står i balans med dessa värderingar. Basen för bildning är uppfattningen om en människa som fattar personliga beslut och gör personliga val på grundval av förnuft och samvete. Vi talar om en kritisk medborgare med en stark moralisk identitet, en person som utöver förnuftet också besitter viljan till det goda och en önskan att förbättra såväl sig själv som samhället. Utbildningens uppgift är att bibringa hjälpa människorna den självkänsla som behövs för att ställa upp gränser för sig själv. Även pedagogiken bör utgå från att människan inte endast eftersträvar balans utan också den spänning som ligger i att åstadkomma och skapa någonting. Livet är i grunden inte förutsägbart, och människan har ingen chans att kontrollera det till alla delar. Ett sådant liv ska pedagogiken ge färdigheter för.

Utskottets utfrågning av sakkunniga har tydligt lyft fram färdigheter som behövs i det framtida finländska samhället. Till dem hör förmågan att förstå och hantera information, färdighe-

ter i växelverkan (t.ex. förmågan att argumentera, debattera, lyssna, spegla sig själv i relation till andra), empati (medkänsla) och företagande (företagsamhet i vid bemärkelse) samt demokrati.

Graden av välbefinnande och lycka i det finländska samhället avgörs inte av teknologi utan av barnens inre psykiska trygghet, en sund självbild och tron på att livet är gott. En brist i redogörelsen är att den inte uttrycker förståelse för människans uppväxtrytm från barn till vuxen och betydelsen av varje enskilt utvecklingsstadium.

Ojämlikheten mellan skolor och familjer har ökat och den finländska familjekulturen har förändrats. Det finns t.ex. allt fler elever på andra stadiet som saknar basfärdigheter för vardagslivet. Dessutom kan barn bli isolerade till och med från varandra framför spelrutor. Samhällets redskap för att förhindra ojämlikhet mellan barnen och skapa möjligheter till jämlikhet är skolan som ger eleverna många former av stöd för sin utveckling. Till helheten hör att vi tar hand om dem som löper risk att bli utslagna. I skolarbetet ska lärande utifrån elevens egna förutsättningar vara en utgångspunkt. De som lider av inlärningssvårigheter ska tillförsäkras ett tillräckligt stöd för att förebygga ojämlikhet.

Förnyande av inlärning och tänkande

Utskottet anser att det är helt i sin ordning att redogörelsen utgår från att vi behöver tänka om i fråga om undervisning, studier och inlärning. Uttrycken i redogörelsen visar att många diskussioner handlar om relationen mellan människan och informationen. Utskottet instämmer i de sakkunnigas iakttagelse att denna relation inte bara är individuell utan särskilt i fråga om kompetensutveckling gruppbaserad. Dvs. hur vi lär oss nya sätt att inhämta kunskap och tänka som individer, grupper och samfund (person- och virtuelsamfund).

Utskottet anser att målet med en hög kompetensnivå innebär i synnerhet kvaliteten på kompetens och tänkande, snarare än mängden inhämtad kunskap. Det traditionella datainnehållet är ett råmaterial ur vilket vi genom processer-

na för lärande kan utveckla ett än mer "förädlad" tänkande som blir hela befolkningens egendom. Framgång här är ett måste för att ta fram konkurrenskraft och därigenom gemensam välfärd som kommer alla till del. Utskottet menar att det är en ytterst krävande men uppenbart nödvändig uppgift att ta till sig detta som en dynamo för utvecklingen av utbildningssystemet. Redogörelsen beaktar inte det faktum att praxis förändras mycket långsamt och trögt. Särskilt när det gäller utbildning står vi inför anmärkningsvärda krav om vi ska kunna leva upp till tillräcklig flexibilitet under en tid av snabba förändringar.

Småbarnspedagogikens betydelse

Vid utskottets utfrågning av sakkunniga betonades småbarnspedagogikens betydelse för barnets lärande. Brister i lärfärdigheter kan huvudsakligen iakttas redan långt före skolåldern. Småbarnspedagogiken jämte stödåtgärder kan i betydande utsträckning förebygga kumulering av problem i skolåldern och att barnet råkar in i en ond cirkel av misslyckanden. Också i detta sammanhang vill utskottet betona betydelsen av ett sektorsövergripande samarbete mellan aktörer på olika regionala nivåer. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiken och vårdsektorn kan vi identifiera riskfaktorer så tidigt som möjligt och erbjuda familjerna och deras sociala nätverk stöd och redskap för att stödja barnens utveckling.

De barn som i skolåldern lider av inlärningshämmande problem i de kognitiva funktionerna ska kunna ges förebyggande stöd som en del av småbarnspedagogiken genom metoder som har undersökts och visat sig fungera väl.

Utskottet noterar att hjärnforskningen avancerar med fart. Våra insikter i lärande relaterade mekanismer i hjärnfunktionerna är på väg att förändra vår uppfattning om vilka faktorer som verkar förstärkande respektive försvagande på möjligheterna till lärande. Utskottet anser att resultaten av hjärnforskningen bör beaktas också i beslutsfattandet om småbarnspedagogik.

Att satsa på basservice för barn och ungdomar, såsom småbarnspedagogik och skola, är en

lönsam investering som alstrar välbefinnande och sparar in på offentliga medel. Utskottet betonar vikten med att beakta detta när lagstiftningen om småbarnspedagogik bereds. Reformen bör genomföras så att barnen tillförsäkras en småbarnspedagogik av hög kvalitet.

Att skapa ett företagarklimat

Redogörelsen betonar att företagsamhet och en mångsidig företagsverksamhet är av central betydelse för Finlands framtid. Redogörelsen konstaterar att den globala omfördelningen av arbetsuppgifter inverkar genomgripande på värdekedjorna inom företagsverksamheten. Omställningarna inverkar på arbetslivet på många sätt och kraven på kompetens ändrar skepnad.

Som en avgörande faktor med avseende på att bygga en modell för grön tillväxt beskrivs visserligen kreativitet eller kreativt företagande, men redogörelsen saknar en introduktion av företagsmässiga element i utbildningen. Redogörelsen kritiserar företagsklimatet i Finland för att framstå som en skammens och missunnsamhetens kultur. Det stämmer delvis fortfarande, anser utskottet, trots att samhällets förhållningssätt särskilt till misslyckanden och delvis till och med till framgångar har förändrats till det bättre. Företagsverksamheten bidrar till själslig mobilitet, och det måste vara accepterat hos oss att byta yrke och att föra kompetensen över sektorsgränserna. Utskottet anser att utbildningen absolut måste tänka starkare i termer av utbildning i entreprenörskap.

Enligt en utredning av Företagarna i Finland har andelen företagare med grundskoleutbildning åren 2004-2013 minskat från 20 procent till 12 procent. Trenden är tydligt att utbildning i yrkesskola, yrkeshögskola och på universitetsnivå ökar i andel. Det betyder i sin tur att hela utbildningssystemet måste kunna ge stöd för företagsmässiga verksamhetssätt samt för uppkomsten av ny företagsamhet och företagarnas förutsättningar att utveckla sitt kunnande. Det är nödvändigt, anser utskottet, att på alla utbildningsstadierna fästa uppmärksamhet vid att elever och studerande kan tillägna sig en entreprenörsattityd.

Stöd för lärare

Högt utbildade lärare är en betydande faktor för framgången inom hela vår utbildning. Den höga nivån bör bevaras och lärarna bör således ha redskap för att utbilda sig själva. Synpunkterna genom hela detta utlåtande och lärandet i omvandling förutsätter ändringar också i lärarutbildningen. Utskottet anser att omsorg om lärarnas möjligheter till professionell utveckling är en nödvändighet. Lärarutbildningen satsar inte tillräckligt på den flexibilitet i lärande som kommer att krävas i framtiden; bland annat blir förmågan till differentiering allt viktigare. Också fortbildningen bör utökas så att alla lärare kan uppdatera sin kompetens tillräckligt.

En rörlig livsstil

Utskottet instämmer med redogörelsens konstaterande att ett särskilt orosmoment inför framtiden är den stillasittande livsstilen, som försvagar arbetslivets produktivitet och konkurrenskraft och är starkt förknippad med hälso- och välfärdsskillnaderna mellan befolkningsgrupperna och med den ökande marginaliseringen. Men det är beklagligt att redogörelsen bara granskar motionen med avseende på arbetshälsa och inte med avseende på individuellt välbefinnande, som en faktor med ett värde i sig.

En hälsosam livsstil och att sköta hälsan är väsentliga förutsättningar för välbefinnande. Motion utgör en viktig del av det. Enligt erhållen utredning stödjer resultaten av den färska ATH-undersökningen framtidsredogörelsen i fråga om fritidsmotion och sittande: i bägge fallen koncentreras hälsoproblemen på befolkningsgrupper som på olika sätt är utsatta. Att sitta mycket och att motionera enligt hälsorekommendationerna behöver inte betyda livsstilar som utesluter varandra. Åtgärder behövs särskilt för att studerande och högspecialiserade personer som sitter mycket i jobbet ska pausa mer i sittandet, och för att den totala mängden sittande ska fås ner. Men vi behöver också riktade insatser för ökad fysisk aktivitet hos dels lågutbildade och äldre, dels arbetslösa och sjukpenionerade personer. En central aktör när det gäl-

ler handledning i levnadsvanor på individnivå är hälsovårdscentralerna och i vidare bemärkelse hela social- och hälsovårdssektorn. Mer motion och mindre sittande bör därför göras till en central del av den kommunala hälsvårds- och välfärdspolitiken. Utöver dessa målgruppsspecifika åtgärder för att öka motionsaktiviteten och minska sittandet behöver vi på kommunnivå förvaltningsövergripande åtgärder (t.ex. inom planläggning, skolväsendet, utveckling av arbetslivet) för att på befolkningsnivå öka den fysiska aktiviteten och minska sittandet. Därför anser utskottet att det är nödvändigt att främjandet av motion integreras med samhällets hälsovårds- och välfärdspolitik.

Konstfostran och kulturens betydelse som välfärdsfaktor

Redogörelsen diskuterar olika mätare och definitioner för välfärd. Det konstateras bl.a. att arbete, gemenskap, hälsa och förhållandet till naturen är viktiga källor till välbefinnande för individen. Utskottet beklagar att granskningen inte alls beaktar att konsten och kulturen i övrigt har en viktig, rentav central betydelse för människornas välbefinnande.

Utskottet vill också betona betydelsen av konstfostran för barnens och ungdomarnas utveckling. Världen blir snabbt allt mer teknisk, och vi bör se till det själsliga välbefinnandet. Ett betydande stöd härvidlag är att erbjuda alla barn konstfostran och kulturupplevelser så tidigt som möjligt.

Utskottet anser det också viktigt i framtiden att medborgarna har möjlighet till välfärdstjänster och självutveckling oavsett bl.a. boningsort. Den offentliga makten bör skapa förutsättningar för individuell självutveckling på många sätt och i många former. Det innebär att vi bör upprätthålla och stödja bl.a. bibliotek, museiverket, läroanstalter för s.k. allmänbildande behov och möjligheter till ungdomsarbete och kultur- och idrottsaktiviteter.

Ett aktivt civilt samhälle

Utskottet fäster vikt vid det som konstateras i redogörelsen om att det i framtiden finns fler påverkningsmöjligheter och att det civila samhället i allt högre grad fungerar även i de virtuella gemenskaperna. Samtidigt ökar också olika former av närdemokrati och lokal påverkan i betydelse. Den tredje sektorn kommer generellt sett att få en större betydelse. Frivilliga insatser kommer att öka i betydelse i det framtida civila samhället. Sätten att påverka och delta blir fler om de ges utrymme och även utnyttjas. Öppenhet, transparens, interaktion och en möjlighet till aktivt deltagande för alla är väsentliga kriterier för framtidens påverkanskanaler. Dessa kan stödja demokratin i framtidens samhälle. Skolans uppgift är att fostra medborgare till att handla enligt demokratin spelregler.

Invandrarna som resurs

Framtidsredogörelsen betonar på flera punkter invandrarnas kompetens som en hörnsten för finländskt välbefinnande i framtiden. När befolkningen åldras hotar vår potentiella kompetens att smalna om den inte kan berikas och breddas med hjälp av invandrarna. En väsentlig fråga med avseende på utbildningen är hur väl denna nya kompetens kan realiseras som en del av kompetensen i hela Finland. I ljuset av PISA-undersökningarna är invandrarnas motivation och vilja att lära en särskilt stark resurs som invandrarna för med sig. Det har konstaterats upprepade gånger i alla länder som har genomfört undersökningen. Problemen verkar höra ihop med att deras nya hemland inte genom utbildning förmår utnyttja dessa ungdomars möjligheter tillräckligt effektivt. Utskottet finner det viktigt att synsättet på invandrare förnyas och att åtgärder sätts in utifrån den aspekten, utöver integrationen. Också här vill utskottet betona att språkinläring måste ges högsta prioritet vid integrationen.

Känslighet i vuxenutbildning

I detta utlåtande har utskottet inte i detalj tagit ställning till olika skolstadier. Men utskottet

konstaterar i alla fall att fokus på vuxenutbildning i framtiden ligger på en förmåga till känsligare reaktioner och på självständig utbildning. Fritt bildningsarbete är också i framtiden en viktig del av vårt nationella och regionala bildningssystem.

Digitala utmaningar

Det tema i framtidsredogörelsen som behandlats mest ingående är den digitala ekonomin. Därför behandlar utskottet i detta utlåtande det digitala i skolarbetet mer detaljerat. I framtiden kommer de digitala inslagen ofrånkomligen att öka i hela samhället, vilket också betonas i redogörelsen. Kulturutskottet vill betona att vårt utbildningssystem för sin del bör utbilda personer med kompetens för den digitala framtiden och ett fungerande informationssamhälle. Men kulturutskottet vill också betona att vi tills vidare inte har tillräckliga forskningsresultat om hur djupt den digitala revolutionen inverkar på människors kunskap, färdigheter, attityder, världsbild och på deras sätt att verka i samhället. Digitala redskap löser inte i sig de sammansatta problem som sammanhänger med lärande och socialisation, även om de kan göra problemen lättare att hantera. Mer än de digitala redskapen vill utskottet i sammanhanget betona vikten av att förnya lärande och tänkande. I värsta fall kan de digitala redskapen rentav hota samhällets sociala sammanhållning och öka alieneringen.

I den internationella arbetsfördelningen är Finland i färd med att bli specialiserat på arbetsuppgifter där det behövs god utbildning, kompetens och kreativitet. Kulturutskottet vill betona att vi i fortsättningen tvingas bestämma oss för bl.a. vilka som är de nyckelkunskaper som alla medborgare behöver för att klara sig i den globala digitala ekonomin. Det pågående arbetet och omställningarna på arbetsmarknaden måste beaktas i skolornas läroplaner och i prognostiseringen av behovet för arbetskraft och utbildning.

Också informations- och kommunikationsteknikens utveckling beräknas bidra till betydande förändringar i lärandeprocesserna i framtiden. Utskottet vill betona att Finland bör satsa starkt

på att utveckla det digitala lärandet och samtidigt på att förnya hela lärandekulturen. Det här är tydligt: för att digitala pedagogiska redskap ska fås i användning fullt ut måste vi utveckla en pedagogik som tar sikte på en skicklig användning av informations- och kommunikationsteknik. Det betyder i sin tur att lärarna måste ges en systematisk och heltäckande utbildning. Samtidigt bör det observeras att digitala redskap i skolarbetet är en omfattande och mångfacetterad fråga.

Skolan i den digitala tidsåldern. Enligt erhållen utredning arbetar skolornas förvaltning redan i stor utsträckning med digitala redskap och förfarandena har till vissa delar blivit mer flexibla och lättare att hantera. Informationsmängden är större, men medlemmarna i skolsamfundet har oavsett plats lätt tillträde till olika typer av material bl.a. tack vare molntjänster. De digitala redskapen är snabbt i färd med att förändra de traditionella arbetsbilderna, och de fysiska villkoren för var jobbet görs ersätts av virtuella villkor.

De digitala verktygen har gett möjligheter för hem och skola att fördela det pedagogiska ansvaret t.ex. genom elektroniska kontakthäften. De digitala redskapen har i det avseendet till vissa delar förändrat lärarnas arbetsbild och förstärkt banden mellan hem och skola. Den fortlöpande informationsgången har dessutom gett upphov till en ny gemenskap, och vi känner ännu inte till alla dess dimensioner.

Det finns brister i infrastrukturen för skolornas informations- och kommunikationsteknik, men samtidigt är utrustningen i flertalet skolor enligt erhållen utredning tillräcklig för att tillåta vardagligt bruk. Problemet är att utrustningen har en kort livscykel (3-4 år) och att programvaran förnyas snart sagt oupphörligt. Till det kommer att priserna på produktionen av apparatur och program stiger till följd av marknadssituationen. En undersökning från 2013 som beställdes av Europeiska kommissionen placerar de finländska skolorna bland de bäst utrustade i världen. Men undersökningen visar också att den aktiva användningen av informations- och kom-

munikationsteknik i undervisning jämte kompetensutveckling tyvärr har sackat efter andra länder.

Sakkunnigutredningen visar att det finns för lite stödtjänster för användning av digitala hjälpmedel i pedagogiskt bruk. Det finns för lite nyttig programvara, eller också är det tveksamt hur väl de lämpar sig för pedagogiska syften. Produktionen av e-böcker har ännu inte kommit långt, men de anses vara lovande och ekonomiskt fördelaktiga. Enligt en sakkunnigbedömning kommer skolan som hävdvunnen lärmiljö att förändras till följd av digitaliseringen. Mängden distansundervisning ökar också.

Kulturutskottet anser att det är ytterst viktigt att skolorna kan erbjuda alla elever de möjligheter till kompetens och lärande som den digitala samhällsutvecklingen förutsätter jämlikt oavsett var de bor och vem som anordnar utbildningen, med hjälp av en välutbyggd infrastruktur för informations- och kommunikationsteknik, apparatur, programvara samt utbildade lärare och IT-specialister. Särskild uppmärksamhet bör ägnas de ökande kostnaderna för informations- och kommunikationstekniken samt tillgången på lämpliga digitala läromedel. Produktionen av e-böcker och andra motsvarande elektroniska läromedel bör stödjas bl.a. genom beskattning. Ändå är det viktigt att lärare och elever på attitydplanet inser informations- och kommunikationsteknikens växande betydelse som stöd för allt lärande i vår tid.

Informations- och kommunikationsteknik i lärande. Enligt 2009 års Pisa-undersökning uppgav alla elever i Finland att de har använt datorer, och täckningen för datorer och webbuppkopplingar i hushållen var mycket god oavsett socioekonomisk bakgrund. I Finland profilerades användningen av datorer starkt till fritid snarare än skoluppgifter. I Finland uppgav endast 10 procent av de svarande att de använder dator för hemuppgifter. Motsvarande siffra i t.ex. Danmark, Norge och Australien var 70 procent.

Enligt en undersökning från 2013 om användningen av informations- och kommunikations-

teknik i europeiska skolor är skolorna i Finland bland de bäst utrustade. Men när det gällde apparaturens användningsgrad placerade sig de finländska skolorna bland de sista då eleverna själva tillfrågades. Eleverna har inte tillräckliga möjligheter att utnyttja informations- och kommunikationstekniska redskap i skolorna som stöd för lärandet.

Lärarna utnyttjar den nya tekniken för att förbereda lektioner och uppgifter i någon utsträckning i gymnasier och yrkesutbildningsanstalter, och i mindre utsträckning i grundskolorna. Dessutom trodde rektorerna i finländska grundskolor mindre på nyttan med informations- och kommunikationsteknik än kollegerna i det övriga Europa. Förtroendet hos rektorerna i gymnasier och yrkesläroanstalter är högre än genomsnittet. Tilliten till IT-färdigheter bland lärarna i årskurs åtta hörde till de svagaste bland jämförelseländerna. Också hos lärarna i gymnasiet och yrkesutbildningsanstalter var tilliten under genomsnittet.

Som det främsta hindret för att använda informations- och kommunikationsteknik i undervisningen anförde de finländska lärarna pedagogiska orsaker, såsom avsaknad av goda modeller, knappt tilltagen fortbildning och avsaknad av digitala läromedel. Mängden finländska lärare som under de två senaste åren har deltagit i fortbildning var också bland de lägsta i Europa.

Enligt en inhemsk undersökning från 2013 skaffar de finländska ungdomarna huvuddelen av sina IT-färdigheter utanför skolan genom självstudier, med stöd av kamrater och familjemedlemmar. Endast en tredjedel av ungdomarna uppgav skolan som sin huvudsakliga lärmiljö för IT-färdigheter.

På samma sätt visade det sig i en undersökning från 2012 vid Åbo universitet bland elever i årskurs nio i grundskolan att merparten av undervisningen i skolorna i Finland fortfarande ges med hjälp av traditionella redskap för undervisning och iakttagelse. Men de IT-positiva bland lärarna utvecklar sina IT-färdigheter och tror på att färdigheterna inverkar positivt på studieresultaten. Sådana lärare är vanligast i skolor där personalen har en gemensam vision om använd-

ningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen.

Kulturutskottet anser det nödvändigt att användningen och utnyttjandet av IT i undervisning och introduktion av nya inlärningssätt främjas med alla till buds stående medel. Vi måste satsa på grundläggande utbildning och fortbildning för lärare och i större omfattning ta till oss sådana metoder för att utveckla lärande och undervisning med digitala redskap, som i praktiken har visat sig vara användbara. Utskottet anser det nödvändigt att den skolundervisning som särskilt fokuserar på informations- och kommunikationsteknik ger eleverna en god grund för att utnyttja digitala redskap för undervisning och lärande, och i ett större perspektiv färdigheter för att fungera i framtidens informationssamhälle och i arbetslivet, som också digitaliseras.

Vissa utvecklingsprojekt. Den mest omfattande aktuella reformen inom digitalt skolarbete är att ta i bruk informations- och kommunikationsteknik i studentexamen. De första proven med IT-redskap avläggs hösten 2016.

Undervisnings- och kulturministeriet inledde hösten 2013 också projektet Koulutuksen Pilviväylä vars syfte är att göra det lättare att inrätta, upphandla och ta i bruk molntjänster och dela ut information i lärmiljöerna och därigenom förnya metoderna för att lära och undervisa och göra dem mångsidigare samt ge lärarna bättre och mångsidigare redskap för undervisningen.

Arbetet kring molntjänsterna avancerar med ett pilotprojekt 2014.

Portalen Webbtjänst för lärande omfattar för sin del en elektronisk bildningscentral för utbildning som innehåller tjänster för såväl medborgare som anordnare av utbildning och undervisning från anmälning till förskoleundervisning till vuxenutbildning. Webbtjänsten för lärande ingår i programmet för att påskynda elektronisk ärendehantering och demokrati (SADe), som samordnas av finansministeriet. Tjänsterna kommer att vara i bruk i full skala senast i slutet av 2015.

Som ett led i Webbtjänsten för lärande pågår projektet eGrunder, som ska utarbeta läroplansgrunderna för den allmänbildande utbildningen och examensgrunderna för yrkesutbildningen i strukturerad och elektronisk form. Dessutom produceras tjänsten eGrunder. Kulturutskottet vill betona betydelsen av de ovan nämnda projekten för utvecklingen av undervisningsmetoder som motsvarar nutidens behov. Läromedlens kvalitet och pedagogiska lämplighet måste gå att säkerställa också när ny teknik och nya resurser för lärande används. Elevernas rättssäkerhet och datasekretess bör också beaktas särskilt i samband med småbarnspedagogik och grundläggande utbildning.

Ställningstagande

Kulturutskottet anför

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 25 mars 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Inkeri Kerola /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna (delvis)
Eeva-Johanna Eloranta /sd (delvis)
Jukka Gustafsson /sd
Leena Harkimo /saml (delvis)

Pauli Kiuru /saml
Kimmo Kivelä /saf (delvis)
Sanna Lauslahti /saml
Silvia Modig /vänst
Mika Niikko /saf
Mikaela Nylander /sv
Tuomo Puumala /cent (delvis)

KuUU 1/2014 rd — SRR 7/2013 rd

Simo Rundgren /cent

Pauliina Viitamies /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila

utskottsråd Kaj Laine.